

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları
Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and
Education Research

Sayı/Issue 14 (Şubat/February 2024), s. 1370-1391.
Geliş Tarihi-Received: 11.01.2024
Kabul Tarihi-Accepted: 09.02.2024
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1417983

Mardin'deki Gümüş Telkâri Atölyeleri ve Ustaları Üzerine Bir Araştırma

A Research on Silver Filigree Workshops and Masters in Mardin

Fırat ALLAK*

Öz

Anadolu'da yaklaşık olarak 2500 senelik bir geçmişe sahip olan telkâri sanatının ülkemizde en önemli kentlerinden biri olan Mardin, telkâride kullanılan araç-gereçleri, bu sanatı vücuda getiren ustaları ve üretim aşamalarıyla geleneksel özelliklerini koruduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de Mardin, Ankara Beypazarı ve Trabzon kentlerinde icra edilen telkâri tekniği ile asırlardır farklı amaçlarda kullanılan takılar, ev aksesuarları, hediyelik eşya gibi objeler üretilmektedir. Yerel, ulusal ve evrensel boyutta Mardin ile özdeşleşen telkâri sanatı günümüzde ağırlıklı olarak Midyat ve Artuklu ilçelerinde yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada bahsi edilen iki ilçede gümüş telkâri atölyeleri ve ustaları ele alınmıştır. Çalışmada Midyat ve Artuklu ilçelerinde yer alan ustalarla atölye ortamında birebir görüşülerek kişisel bilgileri ve yaptıkları ürünler kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda gümüş telkâri alanında takılardan ev eşyasına kadar farklı işleve sahip geniş bir ürün yelpazesinin ustalar tarafından geleneksel yöntemlerle üretildiği tespit edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen ustalar, kentin önemli sanat kolu olan gümüş telkârinin üretim süreci ve bu sanatın geleceği ile ilgili düşüncelerini belirtmişlerdir. Ustaların bir kısmı devletin çeşitli kurumlarında bu kadim sanatı icra ederken, bir bölümü de kendi özel atölyelerinde hem üretim hem pazarlama yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mardin, gümüş, telkâri, Artuklu, Midyat.

Abstract

It is understood that Mardin, one of the most important cities in our country for the art of filigree, which has a history of approximately 2500 years in Anatolia, preserves its traditional characteristics with the tools and equipment used in filigree, the masters who created this art and the production stages. With the filigree technique performed in the cities of Mardin, Ankara Beypazarı and Trabzon in Turkey, objects such as jewelry, home accessories and souvenirs that have been used for different purposes for centuries have been produced. Filigree art, which is identified with Mardin on a local, national and universal scale, is seen to be made mainly in Midyat and Artuklu districts today. In this study, silver filigree workshops and masters in the two districts mentioned were discussed. In the study, the masters in Midyat and Artuklu districts were interviewed one-on-one in the workshop environment and their personal information and the products they made were recorded. In this context, it has been determined that a wide range of products with different functions, from jewelry to household items, are produced by craftsmen using traditional methods in the field of silver

* Dr., e-posta: firadallak@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1502-2355.

filigree. The masters included in the research expressed their thoughts about the production process of silver filigree, an important art branch of the city, and the future of this art. While some of the masters practice this ancient art in various institutions of the state, some of them carry out both production and marketing in their own private workshops.

Keywords: Mardin, silver, filigree, Artuklu, Midyat.

Giriş

İnsanlık var olduğundan günümüze kadar bir hareket içerisinde. Bu hareket sonucu ortaya çıkan olgulardan biri de el sanatlarıdır. El sanatları bir toplumu toplum yapan ve sürekliliğini sağlayan önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. El sanatları sayesinde kültür, bilgi birikimi ve yetenekler nesilden nesile aktarılarak geleneğin devam etmesi sağlanmaktadır (Yeşilmen, 2017, s. 131).

Mardin kenti asırlarca birçok din, dil ve ırka ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi günümüzde de kentte birçok etnik köken bir arada yaşamaktadır. Farklı etnik kökenin bir arada yaşaması çeşitli mimari ve sanat etkinliklerinin doğmasına ve gelişmesine etken olmuştur. Şehirde temel ekonomik faaliyetler geleneksel sanatlar, tarım, ticaret ve hayvancılıktır. Bölge, ticaretin yoğun olduğu ipek ve hicaz yolu üzerinde olması yörede yapılan meslek gruplarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Başta taş işleme olmak üzere kuyumculuk, gümüş işlemeciliği, dokumacılık, bakırcılık, semercilik ve ahşap işçiliği önde gelen sanatlardandır. Bu sanatların önemli bir kolunu gümüş işlemeciliği oluşturmaktadır.

Gümüş, Rumca "arcusa", Süryanice "sima", Farsça "sim", Türkçe "gümüş", Hintçe "rub" demektir (el-Biruni, 2020: s. 323). Gümüş madeni, doğal ve cevher olarak bulunmaktadır. Orta, Batı ve Kuzeydoğu Anadolu'da bolca galen ve gümüş klorürleri mevcuttur. İlk gümüş tasfiyesinin Anadolu coğrafyasında yapıldığı tahmin edilmektedir (Erginsoy, 1978, s. 10).

Anadolu'da gümüş, Selçuk'lar zamanında büyük önem taşımaktadır. El Ömeri'nin dediği gibi Keykubat tarafından Ermenilerden alınan Lülü, Gümüşsaray, Bayburt'ta ve Kütahya havalisinde gümüş madenleri vardır (Bakır, 1997, s. 531). XIII. yüzyıl tarihçisi İbn Bibî, Selçuklu tarihli isimli eserinde, İzzedin Keykavus'un (1219-1221) düğününde yemek konulan tabakların altın ve gümüşten olduğunu belirtmektedir. Faslı seyyah İbn Batuda da Birgi Sultanı Aydınoğlu Mehmet Bey'in sarayındaki altın ve gümüş tas, tabak, çatal ve kaşıktan söz eder. Ancak sözü edilen değerli eserlerden günümüze gelmiş örnek yoktur, eserlerin çoğu pirinç, bakır ve çelik madenlerinden üretilmiştir (Çeken, 2006, s. 543).

Osmanlı Devleti sınırları içinde birçok yerde gümüş madeni çıkarılırdı. Anadolu'da Gümüşhane, Balya, Bozkır, Keban ve Ergani'de; Anadolu dışında Sırbistan, Bosna, Makedonya, Bulgaristan gibi bölgelerde gümüş madeni çıkartılır ve işletirdi (DİA, 1996, s. 271).

Gümüş işlemeciliğinde çeşitli süsleme teknikleri kullanılmaktadır. Gümüşten eser üretilirken kazıma, kabartma, deliği (ajur - kesme), kakma (madene başka bir cins maden kakma), telkâri (filigree), granüle ve niello (savatlama), kaplama ve yıldız gibi teknikler kullanılmaktadır. Yüzyıllardır Anadolu'da kullanım alanı bulmuş olan bu tekniklerin başında telkâri gelmektedir.

Telkâri, altın ve gümüş telleri eğip, bükerek desenler yapmaya ve bu tel motifleri lehim kullanarak birbirine veya madeni bir plakaya tutturmaya denir. Bir başka tanıma göre, tel ile yapılan sanat anlamına gelmektedir. Telkâriye aynı zamanda "vav işi" de denilmektedir. Telkâri zor bir teknik değildir, ancak telkâri ustasının tel şeklinde oluşturduğu motifleri birleştirirken ince teller üzerine yayılmamasına özen göstermelidir

(Arseven, 1950, s. 145; Erginsoy, 1978, s. 37; Kuşoğlu, 2014, s. 79; Sözen- Tanyeli, 2014, s. 298).

Arkeolojik kazılarda elde edilen objelere göre, telkâri tekniğinin M.Ö. 3000'den beri, Mezopotamya'da, 2500'lü yıllardan beri ise Anadolu coğrafyasında kullanılmaya başlandığı birçok yazılı kaynakta geçmektedir (Erginsoy, 1978, s. 38; Aydın, 2006, s. 869; Yeşilmen, 2011, s. 984, Kamiloğlu, 2009, s. 38; Gültekin, A.,-Büyükyazıcı, M. -Demir, T, 2021, s. 756). Telkârini asıl merkezinin XII. yüzyılda Musul olduğu, bu sanatın Musul'dan Suriye'ye, oradan da Anadolu'ya geçtiği ileri sürülmektedir. XV. yüzyıldan itibaren özellikle Güneydoğu Anadolu'da çok gelişmiş olduğu bilinmektedir (Arseven, 1975, s. 58). Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarındaki ekonomik durumu ve savaşlar sebebiyle kaybolmaya başlayan telkâri sanatının önemli merkezi Mardin ili olmuştur. Özellikle Midyat telkârisi oldukça zarif ve kıymetlidir (Büyükyazıcı, 2008, s. 33). 1960'lı yıllara kadar Midyat ve çevresinde sadece Süryaniler telkâriyle uğraşmışlardır. 1960-1970'li yıllardan itibaren Midyat ve çevresinde özellikle Artuklu ilçesinde ilk Müslüman telkâri ustaları yetiştirmeye başlamıştır.

Ülkemizde telkâri işçiliğinde Mardin'den sonra Ankara'nın Beypazarı ilçesi gelmektedir. Sivas, Elâzığ, Edirne, Diyarbakır, Trabzon, Bursa ve Erzurum gibi şehirlerde de bu sanatın icra edildiği bilinmektedir (Kuşoğlu, 2014, s. 84).

Gümüş işlemeciliğinde sıkça tercih edilen telkâri tekniği bugün de ustalarının büyük emeği ile Mardin çarşılarında varlığını sürdürmektedir (Yeşilbaş, 2018, s. 798). Mardin'de görüşülen ustaların dediklerine göre Mardin telkârisinin diğer kentlerdeki örneklerden ayıran en önemli özelliğinin ince ve zarif bir işçilikle yapıldığıdır. Bu bağlamda çalışmanın sınırlılığı, Mardin'in Midyat ve Artuklu ilçelerinde yer alan gümüş telkâri ustaları üzerine yapılan bir araştırmadır. Araştırmadaki amaç sözü edilen iki ilçede yer alan aktif atölye ve ustalarını belirlemeye yöneliktir¹. Bu amaç doğrultusunda ustalarla yapılan yüz yüze görüşmelerde geçmişi binlerce yıl öncesine dayanan telkâri sanatı ile ilgili teknik bilgilerin yanı sıra mesleklerinin geleceği ile ilgili düşünceleri de kayıt altına alınmıştır². Her ustanın atölye ortamında yaptıkları ürünler fotoğflanarak araştırmaya dahil edilmiştir. Bunun yanında gümüş telkâri alanında ürün yelpazesinin ne kadar geniş olduğunu göstermek adına ustaların ürettikleri ürünlerden birbirini tekrar etmeyen eser türleri (takılar, ev aksesuarları, hediyelik eşya vb.) çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda ustaların görüşleri de göz önünde bulundurarak bu sanatın geleceği ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

Gümüş Telkâri Sanatında Kullanılan Araçlar:

Artuklu ilçesinde bu sanatı sürdüren Midyatlı Süryani Usta Aday Gürkan'ın görüşme esnasında aktardığı bilgilere göre gümüş telkâri tekniği ile bir ürün üretilirken kullanılan araçlar şu şekildedir:

Eritme potası, eritme ocağı, maşa, irice, astar dökme kalıbı, silindir, hadde, amyant, şalimo, kaynak çifti, işleme çifti, penseler (yuvarlak, karga burun, düz, şekil verme penseler), tel çekme pensesi, kuyumcu çekici, örs, yüzük ve bilezik malafaları, mengeneler, eğeler, büyük balıksırtı ege, saatçi lama egesi, cetvel, pergel, mikrometre, hassas terazi, kumpas, tokmak, asit (sülfürik, nitrik asit, hidroklorik asit), boraks, kaplama suları, siyanür, mihenk taşı, tel fırça, makas (Antep makas, tel makas, astar makas, halka makası), el matkabı, freze ve başlıkları, polisaj makinası, testere kolu, testere kılı, kıl fırça,

¹ Bu araştırmada ustalarla yapılan görüşmeler 2023 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

tel fırça, kumlama fırçası, haştek takımı, yüzük ölçü halkası gibi araçlar üretim yapılırken kullanılmaktadır (Görsel, 1-25). (Kaynak Kişi, Aday Gürkan, Sözlü Görüşme, 02.11. 2023).

Görsel 1. Eritme ocağı, **Görsel 2.** Eritme potası, **Görsel 3.** Astar dökme kalıbı, **Görsel 4.** Hadde, **Görsel 5.** Silindir makinesi (Artuklu Halk Eğitim Merkezi Telkâri Atölyesi)

Görsel 6. Şalimo başlıkları, **Görsel 7.** Amyant, **Görsel 8.** Çiftler, **Görsel 9.** Penseler, **Görsel 10.** Eğeler (Artuklu Halk Eğitim Merkezi Telkâri Atölyesi)

Görsel 11., Haştek takımı, **Görsel 12.** Cila makinesi, **Görsel 13.** Bilezik ve yüzük malafaları, **Görsel 14.** Kıl testereler, **Görsel 15.** Mikrometre (Artuklu Halk Eğitim Merkezi Telkâri Atölyesi)

Görsel 16. Örs, **Görsel 17.** Demir ve yüzük malafası, **Görsel 18.** Freze ve başlığı, **Görsel 19.** Antep makas, **Görsel 20.** Çekiç ve tokmak (Artuklu Halk Eğitim Merkezi Telkâri Atölyesi)

Görsel 21. Pergel, **Görsel 22.** Tel fırça, **Görsel 23.** Siyanür, **Görsel 24.** Boraks. **Görsel 25.** Kalem (Maskal) (Artuklu Halk Eğitim Merkezi Telkâri Atölyesi)

Gümüş Telkâri Ürün Yapım Aşamaları

Gümüş telkâri yapım aşamasında bir saç tokası esas alınmıştır. Yapım aşaması Artuklu İlçesi'nde bu sanati sürdüren Süryani Usta Aday Gürkan'ın yanında kayıt altına alınmıştır (Kaynak Kişi, Aday Gürkan, Sözlü Görüşme, 02.11. 2023).

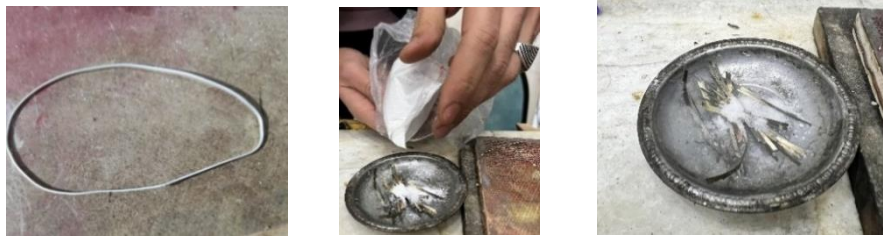
Telkâri tekniği ile yapılan tokenın yapım aşamalarına bakıldığında aslında her ürün için benzer bir yapım aşaması sırasının takip edildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda yapım aşamaları iskelet ve dolgu telinin yapımı, ana iskeletin hazırlanması, dolgunun hazırlanması ve yerleştirilmesi ile telkârde son işlemler şeklindedir (Kamiloğlu, 2009: 63).

Telkârden bir ürün yapılırken ilk olarak iskelet ve dolgu telleri hazırlanmaktadır. İstanbul'dan hammadde olarak gümüşü aldıklarını belirten Aday Gürkan, yapılacak ürün için 1000 gr gümüşe 25 gr bakır ilave ettikleri zaman 975 ayar, 50 gr bakır ilave olduğunda ise 950 ayar gümüş elde ettiklerini söylemiştir (Kaynak Kişi, Aday Gürkan, Sözlü Görüşme, 02.11. 2023, Görsel 26-29). Görüşülen ustaların büyük bir bölümü üretimde gümüşü 950 ayarda kullanmaktadır. Ele alınan tokenın yapımında iskelet teli 90 mikron, iç dolgu yani işleme teli ise 25 mikrondur. Midyatlı ustalar telin haddelerden geçirilip 22 mikrona kadar inceltilebileceğini söylemektedirler.

Görsel 26. Eritilen gümüşün şideye dökülmesi, **Görsel 27.** Haddeden geçirilen gümüşün inceltilmesi, **Görsel 28.** Haddeden geçirilmiş çubuğun tel hali, **Görsel 29.** Tel haline getirilen gümüşün tavlanması (Aday Gürkan Telkâri Atölyesi)

Tavlanan tel istenilen yumuşaklığa getirildikten sonra toka için dış çerçeve teli kesilir. Ardından şalimo yardımıyla parça kaynakla bu tel birleştirilir. Aday Gürkan'ın belirttiğine göre yörede parça kaynak için 66 gr gümüş, 22 gr bakır, 11 gr çinko, 2 gr kadmiyum potada eritilerek 100 gr kaynak elde edilmektedir. Kaynağın daha akışkan olması istenirse kadmiyum oranı artırılabilir (Kaynak Kişi, Aday Gürkan, Sözlü Görüşme, 02.11. 2023). (Görsel 30-32).

Görsel 30. İskelet telinin hazırlanması, **Görsel 31.** Kaynak hazırlanması, **Görsel 32.** Kaynağın hazır durumu (Aday Gürkan Telkâri Atölyesi)

İskeletin bitirilmesinin ardından hazırlanan dolgular çerçevenin içerisine çalışma çifti yardımıyla yerleştirilir. Dolguların hazırlanmasında yörede kalıplardan yararlanılmaktadır. Kalıptan tel çıkarıldıktan sonra tavlama işi yapılmaktadır (Görsel 33-36).

Görsel 33. Süsleme kalıbı, **Görsel 34-35.** İskelete iç dolgu yerleştirmeye başlanması, **Görsel 36.** İç dolgusu devam eden tokenın kaynak görmesi (Aday Gürkan Telkâri Atölyesi)

İskeletin içinin doldurulması için dış çerçeveye göre daha ince dolgu teli kullanılmaktadır. Dolgu telleri yapılacak ürüne göre mekik (yöredeki ismi kahke), damla, yuvarlak (yöredeki adı tekerlek), vav gibi isimlendirilen dolgu çeşitleri uygulanmaktadır. Tokenın içinde kullanılan modeller mekik ve tekerlektir. Dolgular, çift sayesinde telin iç tarafa doğru kıvrılmasıyla başlanmaktadır ve tokenın içine yerleşene kadar bu işlem devam eder (Kaynak Kişi, Aday Gürkan, Sözlü Görüşme, 02.11. 2023) (Görsel 37-40).

Görsel 37-40. İç dolgu için mekik ve tekerlek modellerinin hazırlanması (Aday Gürkan Telkâri Atölyesi)

Dolgular iskelet içerisine dikkatli bir şekilde çift vasıtasıyla birer birer yerleştirilmektedir. Dolguları araları çalışma çifti ile simetrik olacak biçimde açılmaktadır ya da alana göre sıkıştırılmaktadır (Görsel 41-44).

Görsel 41-42. İç dolgusu devam eden toka, **Görsel 43- 44.** İç dolgunun çift yardımıyla yerleştirilmesi (Aday Gürkan Telkâri Atölyesi)

Dolgular bittikten sonra tokenın şık durması için kıvrılan yerlerin uçlarına toplar şeklinde birer güherse yerleştirilir. Tokenın iğnesi de esere monte edildikten sonra asit içerisine atılır ve bir süre bekletilir. Son olarak toka zımpara işlemi ve deterjanlı suda yıkanıp parlatıldıktan sonra yapım aşaması tamamlanır (Görsel 45-48).

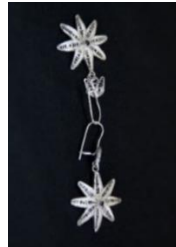
Görsel 45. Tokenın asite atılması, **Görsel 46.** Tokenın cilalanması, **Görsel 47.** Tokenın suda yıkanması **Görsel 48.** Ürünün bitmiş hali (Aday Gürkan Telkâri Atölyesi)

Mardin'de Gümüş Telkâri Atölyeleri ve Ustaları

Gümüş telkâri sanatı Mardin'de günümüzde merkez ilçe konumunda olan Artuklu'da ve Midyat'ta yapılmaktadır. Artuklu ilçesinde usta sayısı fazla olduğu için çalışmada öncelikle Artuklu ilçesinde yer alan ustalara yer verilmiş, daha sonra Midyat'taki ustalara değinilmiştir. Bunun yanında tecrübeleri dikkate alınarak ustalara yaşça büyük olandan küçük olana doğru bir düzen içerisinde yer verilmiştir:

Artuklu İlçesinde Yer Alan Atölye ve Ustalar:

Suphi Hindiyerli; 1945 yılında Mardin'de dünyaya gelmiştir. Süryani usta, 1974 senesinde yurt dışına gitmiş, orada 24 sene kaldıktan sonra tekrar Mardin'e dönmüştür. Suphi usta, bu sanatı abisinin yanında öğrenmiş, ilk senelerde telkâri tekniğini gaz lambası üzerinde tek vav harfi altına kullandığını dile getirmektedir. Abisinin yanında deneme yoluyla bu sanatı yaptığını belirten usta, daha sonra Efram Düzcan ustanın yanında bu sanata devam etmiştir. Bu ustanın yanında yaptıkları ürünleri Anadolu'nun farklı kentlerine pazarlayan Suphi usta, telkâriden herhangi bir ürün meydana getirirken gümüşün saf olmasını gerektiği, bazı ustaların gümüşe bakır karıştırdığını fakat bunu doğru bir yöntem olmadığını dile getirmektedir. Bu sanatın geleceği ile ilgili fikirlerini paylaşan usta, devlet tarafından her türlü desteğin verildiğini fakat istenilen sonuca ulaşılmadığını belirtmektedir. Suphi Hindiyerli, bu alanda sayısız usta yetiştirdiğini dile getirerek, erkek olduğu kadar kız usta da yetiştirmeye özen gösterdiğini vurgulamaktadır. Kız ustaların da bu alanda çalışıp ev ekonomisine katkıda bulunması gerektiğini savunan Suphi Ustanın "Telkâri Atölyesi" ismindeki mağaza- atölyesi günümüzde Mardin Müzesi'nin olduğu sokakta yer almakla beraber, kendisi yaş itibariyle gözlerinin artık az görmesi nedeniyle üretim yapmayı neredeyse bırakma aşamasına geldiğini ifade etmiştir (Sözlü Görüşme, 03.02. 2023, Görsel, 49-52).

Görsel 49. Suphi Hindiyerli'nin Atölyesi, **Görsel 50.** Suphi Hindiyerli Çalışırken, **Görsel 51.** Küpe
Görsel 52. Kolye Ucu

Adnan Sağlamoğlu; 1960 yılında Artuklu'da doğmuştur. Bu sanatı 8 yaşında Hamit Duyar adlı Süryani ustadan öğrenen Adnan Usta, zamanla ustalaşarak tek başına üretim yapmaya başlamıştır. Usta, 1998 ile 2003 yılları arasında Mardin Sakatlar Derneği'nde engelli bireylere bu sanatı öğretmek için kurslar vermiştir. Günümüzde kardeşi Gabriel Musa ile beraber Mardin Gümüş Dünyası adlı mağaza / atölyede hem üretim hem de satışlar gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 05.02. 2023, Görsel, 53-56).

Görsel 53. Mardin Gümüş Dünyası Mağaza / Atölyesi, **Görsel 54.** Adnan Sağlamoğlu çalışırken,
Görsel 55. Figürlü peçetelik, **Görsel 56.** Bilezik

Metin Bayruğ; 1965 senesinde Artuklu'da doğmuştur. Kendisi bu sanatı yaklaşık 10 yaşlarında Fehmi Cılız adlı bir ustadan öğrenmiştir. 48 senedir gümüş telkâri sanatı ile uğraşan Metin Bayruğ, günümüzde Yaşayan Müze'de kendisine ayrılan telkâri atölyesinde bu sanatı yaşatmaya çalışmaktadır. Usta, bu sanatın ayakta kalması için çok sayıda çırak yetiştirdiğini belirterek zamanla yetiştirdiği kişilerin ustalaşarak kendi atölyelerini açtıklarını dile getirmektedir. Metin usta, Yaşayan Müze'de günlük kullanıma uygun takılar üretmektedir (Sözlü Görüşme, 10.02. 2023, Görsel, 53-56). Görsel, 57-60).

Görsel 57. Yaşayan Müze Telkâri Atölyesi, **Görsel 58.** Metin Bayruğ çalışırken, **Görsel 59.** Küpeler, **Görsel 60.** Bileklikler

Deniz Çaltekin; 1976 yılında Artuklu'da doğmuştur. Yaklaşık olarak 15 senedir gümüş telkâri sanatını icra eden usta, bu sanatı birkaç ustanın yanında öğrendiğini belirtmektedir. Deniz Çaltekin, devletin desteklediği farklı kurumlar bünyesinde 2010'da Çatom'da, 2014-2016 yılları Ömerli Halk Eğitim Merkezi, 2021-2022 yılları Mardin Olgunlaşma Enstitüsü'nde usta öğretici olarak çalışmış, günümüzde Savur Halk Eğitim Merkezi'nde görev yapmaktadır. Deniz usta, çoğunlukla bileklik, kolye ucu, küpe gibi ürünler yapmaktadır (Sözlü Görüşme, 15.02. 2023, Görsel, 61-64).

Görsel 61. Deniz Çaltekin çalışırken. **Görsel 62.** Takı seti, **Görsel 63.** Kolye Ucu. **Görsel 64.** Küpe (Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Arşivi)

Gabriel Musa Sağlamoğlu; 1978 yılında Artuklu ilçesinde doğmuştur. 11 yaşlarında abisi Adnan Sağlamoğlu'nun yanında gümüş telkâri sanatını öğrenmeye başlamış, 1993-1996 yılları arasında İstanbul'da abisi Adnan Sağlamoğlu ile beraber gümüş telkâri atölyesinde çalışmıştır. 2000 senesinde Mardin Sakatlar Derneği'nde engelli bireylere bu sanatı öğretmeye çalışmıştır. Gabriel Musa Sağlamoğlu, 2004'ten bu yana Mardin Gümüş Dünyası isimli mağaza / atölyede gümüş telkâri alanında günlük kullanıma uygun takılar yaparak satmaktadır (Sözlü Görüşme, 16.02. 2023, Görsel, 65-68).

Görsel 65. Gabriel Musa Sağlamoğlu çalışırken, **Görsel 66.** Kolye, **Görsel 67.** Kolye Uçları, **Görsel 68.** Ay Yıldız Broş

Nusreddin Budak; 1983 yılında Artuklu'da dünyaya gelmiştir. Kendisi bu sanata 10 yaşlarında Suphi Hindiye'li ve Yılmaz Küçükbaşlan adlı ustaların yanında başlamıştır. Zaman içerisinde ustalaşarak farklı işlevlerde kullanılmak suretiyle ürünler yapmaya başlayan usta, günümüzde Tuana adlı atölyesinde sipariş üzerine çalışmaktadır. Bu alanda yaklaşık olarak 7-8 usta yetiştirdiğini söyleyen Nusreddin Usta, geleneksel yöntemlerle gümüş telkâri ürün yapımının yanında dökümden de eser üretimleri yapmaktadır (Sözlü Görüşme, 17.02. 2023, Görsel 69-72).

Görsel 69. Nusreddin Budak çalışırken, **Görsel 70.** Ay Yıldız kaideli kalemlik, **Görsel 71.** Yıldız kaideli kalemlik, **Görsel 72.** Ay Yıldız broş

İsmail Hakkı Ektiren; 1985 yılında Mardin Derik ilçesinde doğmuştur. İsmail usta, 2009'da Mersin Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarım Yüksekokulu'nda Takı Tasarımı Bölümünü bitirmiştir. Üniversite okurken stajını Mardin Sakatlar Derneği'nde yaparak bu sanatı burada daha da ilerletmiştir. İsmail usta, 2010 yılında Mardin Artuklu Halk Eğitim Merkezi'nde usta öğretici olarak göreve başlamış, 2012'den itibaren Halk Eğitim Merkezi bünyesinde Mardin Cezaevinde mahkumlara bu sanatı öğretmek için yeni ustaların yetişmesine katkı sağlamaktadır. Halk Eğitim Merkezi dışında, Yukarı Mardin'de Cumhuriyet Meydanı'na yakın ana caddede "İsek Gümüş" adlı kendi mağaza /atölyesinde de 2011'den beri takı üretip satmaktadır. Usta, üniversitede aldığı eğitimden dolayı yapacağı ürünlerin çizimlerini bilgisayarda dijital ortamda yaparak ürüne dönüştürmektedir (Sözlü Görüşme, 22.02. 2023, Görsel, 73-76).

Görsel 73. İsek Takı Mağaza / Atölyesi, **Görsel 74.** İsmail Hakkı Ektiren çalışırken, **Görsel 75.** Şekerlik, **Görsel 76.** Küpeler

İbrahim Cihan, 1985 yılında Mardin Kızıltepe ilçesinde doğmuştur. 1998 senesinde Suphi Hindiye'li'nin yanında gümüş telkâri sanatını öğrenen usta, yaklaşık olarak 26 senedir bu sanatı icra etmektedir. İbrahim Cihan, Mardin Artuklu Halk Eğitim Merkezi bünyesinde usta öğretici olarak her türlü takı, aksesuar üretimini 15 senedir gerçekleştirmektedir. Usta, Halk Eğitimi'nde kurslar açtırarak bu sanatı icra edecek yeni ustaların yetişmesinde çaba sarfettiğini belirtmektedir. Bunun yanında 2012'den beri Yukarı Mardin'de 1. Caddede Cihan Gümüşçülük isimli mağazada da geleneksel yöntemlerle gümüş telkâri alanında çeşitli üretimler yaparak bunların pazarlamasını da gerçekleştirmektedir. (Sözlü Görüşme, 01.03. 2023, Görsel, 77-80).

Görsel 77. Artuklu Halk Eğitim Merkezi Telkâri Atölyesi, **Görsel 78.** İbrahim Cihan Çalışırken. **Görsel 79.** Erkek yüzüğü, **Görsel 80.** Kolye Uçları

Leyla Yıldan; 1985 yılında Mardin Kızıltepe’de doğmuştur. Bu sanatı İbrahim Cihan’dan öğrenen usta, yaklaşık olarak 9 senedir gümüş telkâri alanında üretim yapmaktadır. Leyla Yıldan, 2014 ile 2021 yıllarında Artuklu Halk Eğitim Merkezinde, 2021-2022’de Mardin Olgunlaşma Atölyesi takı imalatı atölyesinde usta öğretici olarak çalışmıştır. Günümüzde Mardin Artuklu Belediyesi bünyesinde açılan İnovasyon ve Tasarım Merkezi’nde gümüş telkâri atölyesinde farklı tasarımlarla takı üretimlerine devam etmektedir. Leyla Yıldan, gümüş telkâri sanatında kadın ustanın az oluşuna dikkat çekerek çeşitli projeler yapılarak kadınların da artık bu sanatta söz sahibi olmaları gerektiğini vurgulamıştır (Sözlü Görüşme, 03.03. 2023, Görsel, 81-84).

Görsel 81. Mardin İnovasyon ve Tasarım Merkezi Telkâri Atölyesi, **Görsel 82.** Leyla Yıldan çalışırken, **Görsel 83.** Kolye uçları, **Görsel 84.** Çiçek broş

Yasin Canşi, 1988 Mardin Artuklu doğumludur. 2000 yılında bu sanatı Suphi Hindiye’li’nin yanında çıraklık eğitimine başlayarak öğrenmiştir. Zamanla ustalayan Yasin usta, yaklaşık 8 senedir Yukarı Mardin’de 1. Caddé’de “Sanat Gümüş” adlı kendi mağaza / atölyede sipariş üzerine gümüş telkâriden ürünler yapmaktadır. Bunun yanında kişiye özel tasarımları geleneksel yöntemlerle üreten usta, kehribar gibi değerli taşları günlük kullanıma uygun takılara da yerleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 20.02. 2023, Görsel 85-88).

Görsel 85. Yasin Canşi çalışırken. **Görsel 86.** Kehribar taşlı kolye ucu, **Görsel 87.** Kehribar taşlı anahtarlık, **Görsel 88.** Takı seti

Emrah Ceylan; 1988 yılında Artuklu’da doğmuştur. Bu sanatı bir diğer gümüş telkâri ustası olan İsmail Hakkı Ektiren’den öğrenmiştir. 8 senedir gümüş telkâri sanatına icra eden usta, günümüzde Aday Gürkan ile beraber “Aday Gümüş Telkâri” isimli mağaza / atölyede siparişler üzerine geleneksel yöntemlerle üretimler yapan Usta, daha çok takı üretimi gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 25.02. 2023, Görsel, 89-92).

Görsel 89. Aday Gürkan Gümüş Telkâri Atölyesi, **Görsel 90.** Emrah Ceylan çalışırken, **Görsel 91.** Takı seti, **Görsel 92.** Bileklik

Aday Gürkan; 1991 yılında Mardin Midyat'ta doğmuştur. Gümüş telkâri sanatına 12 yaşlarında abisi Engin Gürkan'ın yanında başlamış, daha sonra farklı kentlerde birçok ustanın yanında bu sanatı öğrenerek zamanla ustalaşmıştır. Aday Usta, 2016'da Mersin Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarım Yüksekokulu Takı Tasarımı Bölümünü bitirmiştir. 2016'dan itibaren Mardin Olgunlaşma Enstitüsü, Yeşilli Kaymakamlığı gibi devletin kurumlarında bu sanatı hevesli olan bireylere öğretmiştir. Aday Gürkan, aynı zamanda Yukarı Mardin'de 1. Caddede kendi adıyla kurduğu atölyesinde üretimler yapmaktadır. Mardin'de hem alaylı hem de mektepli sayılı kişilerden olan usta, 2011'de düzenlenen "Skilss Turkey Mücevher Ustaları" isimli yarışmada Türkiye ikincisi, üniversite kategorisinde ise birinci olmuştur. Usta, bu sanatın geleceği ile ilgili endişeli olduğunu "döküm ürünlerinin piyasa girmesi geleneksel yöntemlerle yaptığımız üretimleri olumsuz yönde etkilemektedir ve bundan dolayı birçok usta bu işi bırakmak zorunda kalmıştır" şeklinde dile getirmiştir. Aday Gürkan, diğer ustaların çalışmalarından farklı olarak kıl testere kesim tekniği ile telkâri tekniğinin bir arada kullandığı tasarımlarıyla ürünler yapmaktadır. Usta, günümüzde gümüş telkâri dışında altın telkâri üzerinde de çalışmalar yapmaktadır. (Sözlü Görüşme, 27.02. 2023, Görsel, 93-96).

Görsel 93. Aday Gürkan çalışırken, **Görsel 94.** Fotoğraf Çerçevesi, **Görsel 95.** Toka, **Görsel 96.** Fincan takımı (Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Arşivi)

Ömer Dağ; 1996 yılında Mardin Kızıltepe'de doğmuştur. Kendisi gümüş telkâri sanatını dayıları Bayram Dağ ve Selahattin Dağ'ın yanında öğrenmiştir. Ömer Dağ, şu an dayısının yanında "Mardin Silver Telkâri" adlı mağaza / atölyede ayna çerçevesi, halhal, minyatür objeler gibi farklı işleve sahip ürünlerin üretimlerini yaparak bunların satışlarını da gerçekleştirmektedir. Geleneksel gümüş telkâri işlemenin yanında dökümden de ürünler yapmaktadır (Sözlü Görüşme, 02.03. 2023, Görsel 97-100).

Görsel 97. Ömer Dağ tel çekerken, **Görsel 98.** Minyatür masa ve sandalye. **Görsel 99.** Ayna çerçevesi, **Görsel 100.** Halhal

Dilan Öztürk; 1998 yılında Mardin Artuklu'da doğmuştur. Bu sanatı 18 yaşında Midyatlı usta Murat Aslan'ın yanında öğrenmiştir. 2018 yılında Artuklu Üniversitesi Midyat Meslek Yüksekokulu Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Bölümünü bitirmiştir. 2018-2019 yıllarında Mardin Olgunlaşma Enstitüsü takı imalatında çalışan Dilan Öztürk, 2021'de Artuklu Üniversitesi'ne bağlı Kasımiye Medresesi'nde telkâri atölyesinde ve son olarak günümüzde Olgunlaşma Enstitüsü'nde usta öğretici olarak bu alanda üretimler yapmaktadır (Sözlü Görüşme, 04.03. 2023, Görsel, 101-104).

Görsel 101. Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Telkâri Atölyesi, **Görsel 102.** Dilan Öztürk çalışırken, **Görsel 103.** Kolye ucu ve küpe, **Görsel 104.** Kolye Ucu (Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Arşivi)

İbrahim Cırık; Artuklu'da 1999 yılında doğmuştur. Gümüş telkâri işleme sanatına 13 yaşında Süryani usta Suphi Hindiyerli'nin yanında başlamış, daha sonra bu alanda kendini yetiştirmiş bir diğer usta olan İbrahim Cihan'ın yanında çalışmalarına devam ederek ustalaşmıştır. İbrahim Cırık, 2020-2022 yılları arasında Mardin Olgunlaşma Enstitüsü takı imalatı atölyesinde usta öğretici olarak çalışmıştır. Şu an Artuklu Halk Eğitim Merkezi'nde takı yapımında 10 öğrenciye bu alanda kurs vererek yeni ustalar yetiştirmeyi hedeflemektedir. İbrahim Cırık, 2023 yılı itibariyle Yukarı Mardin'de 1. Cadde üzerinde kendisine ait Moda Vinci isimli mağazada her türlü takı yapımı üretimini yaparak bu ürünlerin satışlarını gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 10.03. 2023, Görsel, 105-108).

Görsel 105. İbrahim Cırık çalışırken, **Görsel 106.** Çatal ve kaşık, **Görsel 107.** Gelin tacı, **Görsel 108.** Şahmeran bileklik (Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Arşivi)

Midyat İlçesinde Yer Alan Atölye ve Ustalar:

Aziz Dilmeç; 1948 yılında Mardin'in Midyat İlçesinde dünyaya gelmiştir. Ekonomik yetersizliklerden ötürü örgün eğitimi alamayan usta, açık öğretimden ilkokul ve ortaokul öğrenimini tamamlamıştır. Gümüş telkâri sanatına 7 yaşında Yusuf Aras isimli bir ustanın yanında çırak olarak başlamış, askere gidene kadar çıraklık ve kalfalık süreçlerini tamamlamıştır. Askerden sonra kendi atölyesini kuran usta, telkâri işçiliğinin Midyat'ta ilgi ile karşılandığını vurgulamaktadır. Aziz Dilmeç, günümüzde takılar yoğun olarak kullanılsa da çerçeve, vazo, küllük, anahtarlık gibi ürünlerin de kullanıldığını dile getirmektedir. Aziz Dilmeç'e ait "Midyat Bazaar" adlı mağaza / atölyeyi günümüzde oğlu Adnan Dilmeç'le beraber işletmektedir. Usta, yaş itibariyle günümüzde üretim yapmayı bırakacak seviyeye gelmiştir. Ustanın elinde 30-40 sene önceye ait ürün üretim

aşamasında çizdiği çizimler bulunmaktadır (Sözlü Görüşme, 06.06. 2023, Görsel, 109-111 - Çizim, 1).

Görsel 109. Aziz Dilmeç, **Görsel 110.** Aziz Dilmeç çalışırken, **Çizim 1.** Vazo çizimi, **Görsel 111.** vazo (Gültekin, A. vd. 2021, s. 761).

Melek Akyol, Midyat'ta 1952 yılında doğmuştur. Evli ve 7 çocuk babası olan usta, günümüzde Midyat'ta ikamet etmektedir. Gümüş telkâri sanatına 7-8 yaşlarında başlamış, çıraklık ve kalfalık süreçlerini doğduğu ilçede tamamlamıştır. 1968'de İstanbul'da atölye açarak burada hem altın hem gümüş telkâri alanında ustalaşmıştır. Melek Usta, 1980 yılında Midyat'a dönerek bu sanatı devam ettirmiştir. Günümüzde oğlu Sami Akyol ile beraber "Beth Narin Kuyumculuk" adlı mağazanın alt katında kurulan atölyede üretim yapmaktadır. Geçmişte çok fazla çırak yetiştirdiğini dile getiren Usta, günümüzde azalan atölye sayısından dolayı çırak yetiştirmede düşüşlerin olduğunu söylemektedir. Bunun için ilgili yerlerle konuşularak üniversite bünyesinde çeşitli atölyelerde çırak yetiştirdiğini belirtmektedir. Melek Usta, bu sanatın gelecekteki kuşaklara kalması için devletin desteklerine ihtiyaç olduğunu dile getirmektedir (Sözlü Görüşme, 06.06. 2023, Görsel, 112-114 - Çizim, 2).

Görsel 112. Melek Akyol Çalışırken, **Görsel 113.** Silah kabzası, **Çizim 2.** Haç formu kolye çizimi. **Görsel 114.** Haç formu kolye

Nuri Ergin; 1976 yılında Midyatta doğmuştur. Gümüş telkâri sanatını diğer ustalar gibi 7-8 yaşlarında babası İsa Ergin'in yanında başlamıştır. Zaman içerisinde ustalaşarak tek başına üretim yapmaya başlayan Nuri Usta, yaklaşık olarak 40 senedir aktif olan Ergin Kuyumculuk adlı bir mağaza-atölyede gümüş telkâri alanında ürün yapmaktadır ve bunların satışlarını gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 10.06. 2023, Görsel, 115-118).

Görsel 115. Ergin Kuyumculuk Mağaza / Atölye, **Görsel 116.** Nuri Ergin çalışırken. **Görsel 117.** Şekerlik, **Görsel 118.** Şekerlik

Ercan Didiş; 1968 senesinde Midyat'ta doğmuştur. Kendisi 10 yaşında İsa Togr isimli bir ustanın yanında gümüş telkâri işleme tekniğini öğrenmiştir. Şu an Engin Gümüşçülük isimli mağaza / atölyede hem üretim hem de satış yapmaktadır. Atölye 1996'dan beri aktif olarak gümüş telkâri üzerine üretim gerçekleştirmektedir. Ercan Didiş, günlük kullanıma uygun takı ve aksesuarları geleneksel üretim teknikleriyle gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 07.08.2023, Görsel, 119-122).

Görsel 119. Ercan Didiş çalışırken, **Görsel 120.** Kemer, **Görsel 121.** Masaüstü isimlik/kartlık, **Görsel 122.** Çanta

Sami Akyol; 1971 Midyat doğumludur. Bu sanatı 8 yaşlarında babası Melek Akyol'dan öğrenmeye başlamıştır. Günümüzde "Beth Narin Kuyumculuk" adlı atölye / mağazanın alt katında babası ile birlikte geleneksel yöntemlerle takı, aksesuar gibi üretimler gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 07.09. 2023, Görsel, 123-126).

Görsel 123. Beth Narin Kuyumculuk Atölyesi, **Görsel 124.** Sami Akyol çalışırken, **Görsel 125.** Takı seti, **Görsel 126.** Toka

Murat Aslan; 1975'te Midyat ilçesinde doğmuştur. 11 yaşında telkâri ustası Hanna Ayaş'ın atölyesinde bu sanatı öğrenmeye başlamıştır. Murat Usta, 1998 yılında kendi atölyesini kurmuş ve burada üretim yapmaya başlamıştır. Murat Aslan, Devlet Personel Başkanlığı'nın 2016 yılında meslekler listesinde telkâri ustası adıyla yeni bir meslek ihdas etmesinden sonra Artuklu Üniversitesi Midyat Meslek Yüksekokulu Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Bölümü'nde telkâri ustası olarak çalışmaya başlamıştır. 8 senedir üniversite bünyesinde çalışan usta, yılda yaklaşık olarak 20 öğrenciye bu sanatı öğretmektedir. Murat Aslan, geçmişte gümüş telkâri atölyelerinin ve bu atölyelerde çalışan usta ve kalfa sayısının fazla olduğu ama günümüzde bu sayının azaldığını vurgulamaktadır. Usta, daha çok takı ürünlerinin üretimini gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 05.03.2023, Görsel, 127-130).

Görsel 127. Artuklu Üniversitesi Midyat M.Y.O. Telkâri Atölyesi, **Görsel 128.** Murat Aslan çalışırken. **Görsel 129.** Toka, **Görsel 130.** Bilezik

Musa Ergin; 1997'de Midyat'ta doğmuştur. Gümüş telkâri sanatını babası İsa Ergin'den 10 yaşlarında öğrenmeye başlamıştır. Günümüzde abisi Nuri Ergin ile beraber "Ergin Kuyumculuk" isimli mağaza atölyede gümüş telkâri üretimini yaparak satışlar yapmaktadır. Kişiyeye özel tasarımları da yaptıklarını belirten usta, geleneksel yöntemlerle günlük kullanıma uygun takı ve aksesuar gibi farklı işleve sahip ürünlerin üretimini gerçekleştirdiğini belirtmektedir (Sözlü Görüşme, 15.05. 2023, Görsel, 131-134).

Görsel 131. Musa Ergin, **Görsel 132.** Musa Ergin çalışırken, **Görsel 133.** Şapka formu toka, **Görsel 134.** Şekerlik

Adnan Dilmeç; 1979 doğumludur. Kendisi gümüş telkâri sanatını 13 yaşlarında babası Aziz Dilmeç'ten öğrenmiştir. Adnan Dilmeç, 1996-2002 yılları arasında altın işleme ile de uğraşmıştır. Şu an "Midyat Bazaar" adlı mağaza / atölyesinde gümüş telkâri üzerine üretim yapan usta, bu atölyenin 1980'den bu yana aktif olarak üretim yaptığını dile getirmektedir. Gümüş telkâri alanında geleneksel üretim yanında döküm işleriyle de uğraşmaktadır. Adnan Dilmeç günümüzde aynı zamanda Midyat Aile Destek Merkezi'nde usta öğreticilik yaparak yeni ustalar yetiştirmektedir (Sözlü Görüşme, 20.06. 2023, Görsel, 135-138).

Görsel 135. Adnan Dilmeç çalışırken, **Görsel 136.** Masaüstü isimlik, **Görsel 137.** Kolye, **Görsel 138.** Çakmak kılıfı

Engin Gürkan; 1980 yılında Midyat'ta doğmuştur. Usta, 1996 senesinde Yakup Tok adlı bir ustanın yanında gümüş telkâri sanatına başlamıştır. 1996 yılından 2018'e kadar çeşitli yerlerde bu alanda kurslar veren usta, 2018 yılında "Engin Design" adlı bir atölye kurarak burada kişiyeye özel tasarımları ürüne dönüştürmektedir. Engin Gürkan, Artuklu ilçesinde gümüş telkâri sanatı ile uğraşan Aday Gürkan'ın abisidir. Usta, aynı zamanda bu atölyede yaptığı çeşitli türdeki ürünlerin satışlarını da gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 15.06. 2023, Görsel 139-142).

Görsel 139. Engin Gürkan çalışırken, **Görsel 140.** Fotoğraf çerçevesi, **Görsel 141.** Kadın tacı, **Görsel 142.** Tepsi

Aziz Aslan, 1982 senesinde Midyat'ta doğmuştur. 2002 yılında Midyatlı gümüş telkâri ustalarının yanında bu sanatı öğrenen usta, şu an kardeşleri Metin Aslan ve Kerim Aslan ile beraber kendi kurdukları atölyede üretim yapmaktadır. Kişiyeye özel sipariş üzerine çalıştıklarını belirten usta, her türlü takı ve aksesuarların üretimlerini gerçekleştirdiğini belirtmektedir (Sözlü Görüşme, 16.06.2023, Görsel, 143-146).

Görsel 143. Aziz Aslan çalışırken, **Görsel 144.** Bilezik. **Görsel 145.** Broş örnekleri **Görsel 146.** Yüzük

Kerim Aslan; 1984 yılında Midyat'ta doğmuştur. Gümüş telkâri sanatını 1998'de abisi Murat Aslan'ın yanında öğrenmeye başlamıştır. Çeşitli aşamalardan sonra ustalasan Kerim Aslan günümüzde kardeşleri Aziz Aslan ve Metin Aslan ile beraber "Aslan Telkâri" atölyesinde gümüş telkâri üzerine geleneksel yöntemlerle üretimler gerçekleştirmektedir (Sözlü Görüşme, 16.06. 2023, Görsel, 147-150).

Görsel 147. Kerim Aslan çalışırken, **Görsel 148.** Tespih. **Görsel 149.** Toka. **Görsel 150.** Takılar

Emin Hüseyinoğlu; 1996 senesinde Midyat'ta dünyaya gelmiştir. Bu sanata 6 yaşlarında Süryani usta Murat Aslan'ın yanında başlayarak öğrenmiştir. Giderek ustalasan Emin Hüseyin, "DMN" adlı telkâri atölyesinde farklı işlevlerde kullanılmak üzere tasarladığı çeşitli ürünlerin üretimini gerçekleştirmektedir. Atölye, yaklaşık olarak 20 senedir aktif bir şekilde gümüş telkâri alanında takı ve aksesuar üretimi yapmaktadır (Sözlü Görüşme, 17.06. 2023, Görsel 151-154).

Görsel 151. Emin Hüseyinoğlu çalışırken, **Görsel 152.** Kolye Uçları, **Görsel 153.** Anahtarlık, **Görsel 154.** Yuvarlak formulu anahtarlık

Yusuf Çetin, 1996 yılında Midyat ilçesinde doğmuştur. Kendisi bu sanatı on üç yaşlarında Yuhanun Akbulut ve Matay Akbulut adlı Süryani ustaların yanında öğrenmeye başlamıştır. Daha sonra Midyat Süryani Kültürü isimli dernekte de bu sanatı

öğrenmeye çalıştığını belirten Yusuf Çetin, 2 yıllık Bilgisayar Programcılığı mezunudur. Diğer Midyatlı ustalar gibi geleneksel motifleri günlük kullanıma uygun takılara yansıtmaktadır. 2023 yılı itibariyle Midyat Telkari Müzesi³ bünyesinde üretimler gerçekleştirdiğini belirten Yusuf Çetin, bu sanatı ön plana çıkararak böyle bir müzenin varlığı bu sanatı gelenekselliğini ve geleceğe taşınmasında önemli bir gelişme olduğunu vurgulamaktadır (Sözlü Görüşme, 15.11. 2023, Görsel 155- 158).

Görsel 155. Yusuf Çetin tel çekerken, **Görsel 156.** Yusuf Çetin'e ait takılar, **Görsel 157.** Midyat Telkari Müzesi teşhir salonu, **Görsel 158.** Midyat Telkari Müzesi Üretim Atölyesi

Sonuç ve Öneriler

Tamamı telle yapılan ve oldukça zahmetli bir üretim süreci olan telkâri tekniği kendine özgü bir sanattır. Mardin ilinde Midyat ve Artuklu ilçelerinde yer alan atölyeler ve ustalar üzerine yapılan bu araştırmada devlet kurumları bünyesinde ve kendi özel atölyelerinde toplamda ulaşılabilen 28 usta ile görüşülmüştür. Ustalardan 16'sı Artuklu İlçesinde, 12'si ise Midyat İlçesindedir. Ustalardan 16'sı Süryani, 12'i Müslümandır. Geçmişte ağırlıklı olarak Süryaniler tarafından sıkça yapılan gümüş telkâri sanatı son 30-40 senedir Müslümanlar arasında da yaygınlaştığı yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Ustaların bir kısmı Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Halk Eğitim Merkezleri ve Mardin Olgunlaşma Enstitüsü⁴, ile Aile Destek Merkezi (ADEM), Artuklu Üniversitesi, Belediye'ye bağlı İnovasyon Merkezi, Yaşayan Müze ve Telkâri Müzesi gibi yerlerde bu sanatı yaşatmaktadır. Birçok usta da kendi özel atölye / mağazasında gümüş telkâri alanında üretimler yapmaktadır. Bazı ustalar devlet kurumlarında usta öğretici olarak çalışıp bu sanatı yetiştirecek yeni ustalara öğretirken, aynı zamanda kendi mağazalarının bir bölümünde de bu işi yapmaktadır (Tablo 1). Görüşülen ustaların birçoğu Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın "Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcılarının Tespit ve Kayıt İşlemleri Hakkında Yönerge" gereğince geleneksel el sanatları çalışmalarını sürdüren "Sanatçı Tanıtım Kartına" sahip olduğu anlaşılmıştır.

Her iki ilçede de atölye veya mağazaların bulunduğu konum, genelde çarşı içerisinde yerli ve yabancı turistlerin sıkça uğradığı, insan sirkülasyonunun sürekli olduğu yerlerdir. Özellikle Artuklu'da (merkez ilçe) yer alan atölyeler / mağazalar, genellikle Yukarı Mardin olarak bilinen 1. Cadde üzerinde sıralandığı anlaşılmıştır. Ustaların çoğunun eğitim seviyesi ilkököl ve lise düzeyindedir. Görüşülen ustalardan

³ 2023 yılında Midyat Belediyesi'nin girişimleriyle kurulan müze, bu alanda dünyanın ilk ve tek Telkâri Müzesi olma özelliği taşımaktadır. Müze, 1850 yıllarına ait bir binanın tahsis edilmesi ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Müzenin alt katında gümüş telkâri ağırlıklı ürünler bulunmaktadır. Binanın üst katında bu alanda üretimin yapıldığı bir atölye kurulmuştur.

⁴ Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Mardin Olgunlaşma Enstitüsü, 2011 senesinde kurulmuştur. Enstitü olarak faaliyet gösteren bina kentin önemli mimari eserlerinden olup, 1898 yılında Rüştüye Mektebi olarak yaptırılmıştır. Olgunlaşma Enstitüsü'nde taş işleme, gümüş telkâri, dokuma ve nakış gibi üretim atölyelerinde Mardin'in önde gelen sanatları icra edilmektedir (Allak, 2022: 58). Araştırmaya dahil edilen birkaç usta, Olgunlaşma Enstitüsü bünyesinde, telkâri tekniğini mine, ahşap ve sedef gibi malzemelerle beraber kullanarak farklı tasarımlar ortaya koymaktadır (Allak- Durmaz 2022: 33-34).

sadece 3 kişinin takı tasarımı bölümü okuduğu tespit edilmiştir. Bu üç kişiden ikisi (erkek) dört yıllık lisans⁵, biri (kadın) iki yıllık ön lisans⁶ takı programını bitirmiştir. Ustaların çoğu (özellikle Süryaniler) baba-oğul veya abi-kardeş; usta-çırak ilişkisi içerisinde bu kadim sanatı öğrenmiştir. Hayatlarını gümüş işlemeciliği olan telkâri sanatına adayan, geçimlerini bu meslek üzerinden sağlayan ustaların bu sanatı çocuklarına veya kardeşlerine de öğretmeyi ihmal etmemişlerdir. Bir telkâri ustasının yetişmesinin kolay bir iş olmadığını vurgulayan gümüş telkâri ustaları, bunu sanatın öğrenilmesi ve tek başına bir eser ortaya koyabilmenin yılları alabileceğine dikkat çekmişlerdir. Ustaların bu mesleğe küçük yaşlarda başlamaları ve çırak olarak yetişmeleri geleneksel el sanatları içinde olan usta çırak ilişkisinin bölgede devam ettiğinin bir delilidir. Görüşülen ustalardan sadece 3'ü kadın olması, bu sanatın geçmişte olduğu gibi günümüzde de erkekler tarafından sürdürüldüğü neticesini yansıtmaktadır.

Günümüzde Mardin yöresinde gümüş işlemeciliğinin yapıldığı ancak birçok usta yurt dışına, İstanbul ile Ankara gibi kentlere göç ettikleri tespit edilmiştir. 1980'lere göre atölye ve usta sayılarında ciddi bir azalmanın olduğu görülmektedir. 1980'lere kadar faal olan atölyelerde en az sekiz ile on kişi çalışırken günümüzde bu sayının ikiye kadar düştüğü tespit edilmiştir. Bunun yanında günümüzde seri üretimin ve döküm atölyelerinin artmasından dolayı birçok usta bu mesleği bırakmak zorunda kalmıştır. Gümüş telkâri ustalarından en yaşlısı 79 yaşında (Suphi Hindiye'li - 1945 doğumlu), en genci (İbrahim Cırık - 1999 doğumlu) 25 yaşındadır. Bunun yanında Midyat ilçesinden Emin Hüseyinoğlu ve Yusuf Çetin 1996 doğumlu, Artuklu ilçesinden Dilan Öztürk 1998 doğumlu olması, bu sanatın yetişen genç ustalar tarafından da icra edildiği ve gelecek kuşaklara aktarımı konusunda sevindirici bir gelişme olarak düşünülmektedir. Ayrıca her iki ilçede bulunan gümüş telkâri ustalarından bir kısmı ilk defa bu araştırma ile ele alınarak tanıtılmıştır (Tablo 2).

Ustalar, ürün üretimini iskelet ve dolgu telinin yapımı, ana iskeletin hazırlanması, dolgunun hazırlanıp yerleştirilmesi ile üründe son işlemleri (parlatma- temizleme) gibi çeşitli aşamalardan sonra eseri bitirmektedirler. Yapılan araştırmalar neticesinde ustaların telkâri tekniği ile farklı amaçlarda kullanılmak üzere yaptıkları tasarımlarla oldukça zengin ürün çeşitliliğine katkı verdikleri görülmüştür. Gümüş telkâri ustaları, takı seti, kolye ucu, küpe, kemer, bilezik, bileklik, erkek zinciri, broş, kolye, yüzük, kalem yuvası, anahtarlık, toka, fincan zarfı, halhal, minyatür objeler, ayna çerçevesi, gelin tacı, peçetelik vazo, şekerlik, masaüstü kalemlik ve kartlık, çocuk çantası, fotoğraf çerçevesi, silah kabzası, çakmak kılıfı, tepsi, çatal, kaşık gibi günlük kullanıma uygun takı, aksesuar ve hediyelik eşyalar üretmektedirler. Ayrıca her türlü kişiye özel tasarımlara yönelik üretimleri de, çalışmaların oldukça geniş yelpazede çeşitlilik kazandığını göstermektedir. Midyat ilçesinde yer alan ustalar, Artuklu ilçesinde bulunan ustalara nazaran daha çok tepsisi, şekerlik, vazo gibi büyük parçaların üretimini gerçekleştirmektedir. Bunun yanında Artuklu'da bu sanatı icra eden ustalar çoğunlukla erkek ve kadınlara hitap eden takı işlevine sahip küçük ürünler yaptıkları tespit edilmiştir.

Mardinli Ustalar, İstanbul'dan temin ettikleri ve çoğunluğunun külçe halinde gelen gümüşü geleneksel yöntemlerle kendi atölye ortamında tel haline getirdiklerini söylemişlerdir. Görüşülen ustaların çoğunluğu ürünlerinde gümüşü 950 ayarda kullanmaktadır. Ankara, İstanbul gibi kentlerde bu sanatı icra eden gümüş telkâri ustaları üretimde gümüşü 925 ayara düşürmektedir. Bu da Mardin telkârisinde kullanılan gümüş ayarının diğer şehirlerde yapılan telkâri ürün gümüş ayarından farklı olduğu anlaşılmıştır. Araştırmaya dahil edilen ustalar, üretim yaparken ürün iskeletinde

⁵ İsmail Hakkı Ektiren ve Aday Gürkan dört yıllık takı tasarımı bölümünü bitirmişlerdir.

⁶ Dilan Öztürk iki yıllık takı tasarımı programını bitirmiştir.

genellikle (dış çerçeve veya kasa teli) 90 mikron, iç dolgularında ise 30 mikron inceliğinde tel kullanılmaktadır⁷. Çalışmada görüşülen ustaların ürün üretiminde kullandıkları iç dolgu modellerinde kahke ve tekerlek gibi yörede kullandıkları isimleri vermişlerdir.

Ustalar ürün üretirken telkâri tekniği ile beraber kuyumculuğun diğer tekniklerinden mıhlama, güherse ve kıl testere kesim tekniklerini de kullandıkları tespit edilmiştir. Özellikle güherse ve mıhlama tekniklerini kullanmadaki amaç; yapılan eseri daha zarif ve şık göstermektir. Kıl testere kesim tekniğini Artuklu ilçesinde birkaç ustanın yaptığı tespit edilmiştir. Görüşülen ustalar yapacakları ürünün önce çizimini yapmaktadır ve daha sonra bu çizimi ürüne dönüştürmektedir. Araştırmada yer alan ustalardan Midyatlı Süryani ustalardan Aziz Dilmeç (1948 doğumlu) ve Melek Akyol'un (1952 doğumlu) arşivlerinde 40-50 sene önceye ait kendi el çizimleri bulunmaktadır (Çizim 1-2). Bunun yanında Artuklu ilçesinde üretim yapan İsmail Hakkı Ektiren ve Aday Gürkan'ın 4 yıllık takı tasarımı bölümü mezunu olmalarından ötürü, yapacakları ürünlerin çizimlerini bilgisayarda çizim programında gerçekleştirmektedirler.

Kullanılan bezemeler; genellikle çiçek, papatya, lale, üzüm gibi bitkisel süslemelerdir. Bunun yanında geometrik süslemeler ve şahmeran, tavus kuşu, güvercin gibi figürlerin de kullanıldığı anlaşılmıştır. Ürünlerde kullanılan motiflere bakıldığında, ustaların bazen doğaçlama çalıştıkları, bazen tabiattan ilham aldıkları, bazen de yörede sembol haline gelen bazı motif ve figürleri (şahmeran, tavus kuşu, güvercin) ürünlere yansıttıkları görülmektedir. Figürler içerisinde şahmeran yaygın bir kullanıma sahip olmuştur. Figür, yörede gümüş telkâri sanatında o kadar yaygın kullanılmış ki; bazı ustalar ürettikleri bir bileklik türüne şahmeran modeli ismini vermiştir. Şahmeran anlam olarak yılanların şahı demektir. Şahmeran bileklik de elin üzerini saran, bir ucu ile orta parmağa geçirilen diğer ucu bilekte bulunan bu bileklik modeli, son yıllarda yörede dikkat çeken bir takı haline gelmiştir (Görsel 108). Şahmeran bileklik yaz aylarında daha çok tercih edilmektedir. Çünkü bileğin açık olması ve giyilen kıyafetler ile kendini daha şık göstermektedir.

Sonuç olarak; geçmişi binlerce yıl öncesine dayanan gümüş telkâri sanatının devamlılığı ve sürdürülebilirliği için, devletin ciddi bir şekilde desteklemesi gerekmektedir. Bu bağlamda; devletin resmî kurumlarında mevcut açılan kurslar daha da yaygınlaştırılmalı ve kurslara katılım sağlayıp bu sanata gönül veren kişiler aldıkları eğitim boyunca ekonomik anlamda desteklenmelidir. Bunun yanında yurtiçi ve yurtdışında fuar ve sergilerde çok iyi bir tanıtım ve pazarlamanın yapılması, bu sanata icra eden ustaların tasarım eğitimi alması, çeşitli kursların açılması ve bunların yaygınlaşması gerekmektedir. Son yıllarda piyasada artış gösteren Çin, Hindistan, Endonezya gibi ülkelerden gelen döküm ürünlerinin piyasaya girmesinin engellenmesi ve el işi diye bazı esnaflar tarafından satılan döküm ürün satışlarının önüne geçilmesi elzemdir. Üniversite bünyesinde açılan lisans ve ön lisans takı tasarım programlarında bu alanda kaliteli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Yeni yetişecek ustalara bilgisayar ortamında çizim programları öğretilmelidir, böylelikle bu sanata icra eden ustalar yapılacak ürünlerin çizimlerini ve yeni tasarımları kendileri dijitalleştirip arşivleyebilecektir. Yapılan araştırma sonucunda kadın usta sayısının az olduğu görülmektedir. Birleşmiş milletler, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ilkelerine uygun olarak, bu sanat için kadınların eğitimine yönelik çeşitli olanaklar geliştirilmeli, kadınların da gümüş telkâri alanında sahip olacakları bilgi becerileri bireysel ve kamusal alanda üretime ve istihdama yönelik girişimler olarak desteklenmelidir. Tüm bunlar hayata geçirildiğinde Mardin'in, belki de Anadolu

⁷ Takı amaçlı yapılan ürünlerde bu rakamlar söz konusudur. Ev aksesuarları gibi büyük parçalarda telin kalınlığı değişmektedir.

coğrafyasının önemli kültürel değerlerinden olan gümüş telkâri sanatı gelecek kuşaklara ulaşılabacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Allak, F. (2022). Anadolu'daki Kilim Motiflerinin Gümüş- Telkâri Alanına Uygulanması: Mardin Olgunlaşma Enstitüsü Örneği. *International Journal of Mardin Studies*, 3(1), 55-72.
- Allak, F.- Durmaz, S. (2022). Mardin Olgunlaşma Enstitüsünde Üretilen Mehmet Akif Ersoy Temalı Ürünlerin Sanatsal Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12 (Özel Sayı (Yüreklere Akif, Dillerde Hürriyet), 29-40.
- Arseven, C. E. (1950). *Les Arts Decoratifs Turcs*. İstanbul: İstanbul Milli Eğitim Basımevi.
- Arseven, C. E. (1975). *Türk Sanatı*. İstanbul.
- Aydın, A. (2006). Mardin'de Gümüş İşlemeciliğinin (Telkâri) Gelişimi ve Yöre Ekonomisine Katkıları. *I. Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul, 869-871.
- Bakır, A. (1997). Orta Çağ İslam Dünyasında Madenler ve Maden Sanayi. *Bellekten*, 61(232), 519-596.
- Büyükyazıcı, M. E., (2008), *Trabzon İlinde Altın ve Gümüş İşlemeciliği*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Çeken, M. (2006). Maden Sanatı. *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- DİA. (1996). Gümüş. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. XIV, s. 270-271). İstanbul: İSAM- İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Erginsoy, Ü. (1978). *İslam Maden Sanatının Gelişmesi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- El-Bîrûnî, E. (2020). *Kıymetli Taşlar ve Metaller Kitabı* (El Cemahir fi Marifettil – Cevahir). (Çev. Emine Sonnur Özcan). Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gültekin, A.- vd. (2021). Midyat Telkâri Ustaları. *Turkish Academic Research Review*, 6(2), 752- 771.
- Kuşoğlu, M. Z. (2014). *Türk Sanatında Gümüş*. İstanbul: Doğa Basım İleri Matbaacılık.
- Kamiloğlu, E. İ. (2009). *Mardin İli Gümüş İşlemeciliği ve Yörede Yapılan Ürünlerin Bazı Özellikleri*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2014). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yeşilbaş, E. (2018). Mardin Müzesi'nde Bulunan 17.-19. Yüzyıl Gümüş Bilezik Örnekleri, *Turkish Studies*, 13(2), 798-808.
- Yeşilmen, N. (2011). Düünden Bugüne Midyatta Telkâri Sanatı. *Uluslararası Midyat Sempozyumu*, Editör: İbrahim Özcoşar, Mardin: Mardin Sesi Gazetecilik ve Matbaacılık, 983-991.
- Yeşilmen, N. (2017). Mardin Çarşılarında Yaşayan El Sanatları ve Ustaları II, *Mardin Çarşıları ve El Sanatları*. (Editör: Evindar Yeşilbaş), Yayın Yeri: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, 129-155.

Tablolar**Tablo 1.** Artuklu ve Midyat İlçelerinde Yer Alan Gümüş Telkâri Ustaları

Usta Adı	Atölye / Mağaza / Kurum Adı	İlçesi	Süryani / Müslüman
Suphi Hindiyeirli	Telkâri Atölyesi	Artuklu	Süryani
Adnan Sağlamoğlu	Mardin Gümüş Dünyası	Artuklu	Süryani
Metin Bayruğ	Yaşayan Müze	Artuklu	Süryani
Deniz Çaltekin	Savur Halk Eğitim Merkezi	Artuklu	Müslüman
Gabriel Sağlamoğlu	Mardin Gümüş Dünyası	Artuklu	Süryani
Nusreddin Budak	Tuana Gümüş Telkâri	Artuklu	Müslüman
İsmail Hakkı Ektiren	Artuklu H.E.M. - İsek Takı	Artuklu	Müslüman
İbrahim Cihan	Artuklu H.E.M. - Cihan Gümüşçülük	Artuklu	Müslüman
Leyla Yıldan	Mardin Bld. İnovasyon ve Tasarım Mrkz.	Artuklu	Müslüman
Yasin Canşı	Sanat Gümüş	Artuklu	Müslüman
Emrah Ceylan	Aday Gümüş Telkâri	Artuklu	Müslüman
Aday Gürkan	Aday Gümüş Telkâri	Artuklu	Süryani
Ömer Dağ	Merdivin Silver Telkâri	Artuklu	Müslüman
Dilan Öztürk	Mardin Olgunlaşma Enstitüsü	Artuklu	Müslüman
İbrahim Cırık	Artuklu H.E.M. - Moda Vinci	Artuklu	Müslüman
Adnan Dilmeç	Midyat Bazaar	Midyat	Süryani
Melek Akyol	Beth Narin Kuyumculuk	Midyat	Süryani
Nuri Ergin	Ergin Kuyumculuk	Midyat	Süryani
Ercan Didiş	Engin Gümüşçülük	Midyat	Süryani
Sami Akyol	Beth Narin Kuyumculuk	Midyat	Süryani
Murat Aslan	Artuklu Üniversitesi Midyat MYO.	Midyat	Süryani
Musa Ergin	Ergin Kuyumculuk	Midyat	Süryani
Adnan Dilmeç	Midyat Bazaar - Midyat ADEM	Midyat	Süryani
Engin Gürkan	Engin Design	Midyat	Süryani
Aziz Aslan	Aslan Telkâri Atölyesi	Midyat	Süryani
Kerim Aslan	Aslan Telkâri Atölyesi	Midyat	Süryani
Emin Hüseyinoğlu	DMN Telkâri Atölyesi	Midyat	Müslüman
Yusuf Çetin	Midyat Telkari Müzesi	Midyat	Müslüman

Tablo 2. Gümüş Telkâri Ustaları Doğum Yılları ve Meslekteki Toplam Yılları

Usta Adı	Doğum Yılı	Meslekteki Toplam Yılı
Suphi Hindiyeirli	1945	65 yıl

Aziz Dilmeç	1948	64 yıl
Melek Akyol	1952	60 yıl
Adnan Sağlamoğlu	1960	54 yıl
Metin Bayruğ	1965	45 yıl
Nuri Ergin	1967	47 yıl
Ercan Didiş	1968	44 yıl
Sami Akyol	1971	40 yıl
Murat Aslan	1975	40 yıl
Deniz Çaltekin	1976	15 yıl
Musa Ergin	1977	34 yıl
Gabriel Musa Sağlamoğlu	1978	34 yıl
Adnan Dilmeç	1979	32 yıl
Engin Gürkan	1980	28 yıl
Aziz Aslan	1982	22 yıl
Nusreddin Budak	1983	27 yıl
Kerim Aslan	1984	25 yıl
İsmail Hakkı Ektiren	1985	15 yıl
İbrahim Cihan	1985	26 yıl
Leyla Yıldan	1985	10 yıl
Yasin Canşı	1987	24 yıl
Emrah Ceylan	1988	8 yıl
Aday Gürkan	1991	22 yıl
Ömer Dağ	1996	12 yıl
Emin Hüseyinoğlu	1996	15 yıl
Yusuf Çetin	1996	6 yıl
Dilan Öztürk	1998	8 yıl
İbrahim Cırık	1999	9 yıl